

Förstudie till behovsanalys över naturturismutbildningar

Kompetensbehov och utbud av naturturismutbildningar

Ebba Ulfbecker
Landsbyggsnätverket
Jordbruksverket, Jönköping
2016-06-09

Innehållsförteckning

Förstudie till behovsanalys över naturturismutbildningar	1
Kompetensbehov och utbud av naturturismutbildningar	1
Innehållsförteckning	2
1. Inledning	3
2. Bakgrund	3
2.2 Egna kommentar till förstudien	4
3. Blivande naturturismaktörer	4
3.1 Utbud av naturturismutbildningar – osäkerhet kring vad som ingår	4
3.2 Lågt söktryck till utbildningar inom naturturism på universitet och folkhögskolor	5
3.3 Behov av nya forskningsundersökningar	5
3.4 Har skett viss professionalisering av naturguidning	5
3.5 Guideutbildningarnas form och innehåll behöver utvecklas	6
4. Befintliga naturturismaktörer	7
4.1 Fortbildning och kvalitetssäkring av naturguider och naturturismföretag	7
4.3 Fortbildning av turistföretag både generellt och inom naturturism	8
4.3.1 Värdskap	8
4.3.2 Affärsmässighet	8
5. Rådgivare och andra stödjande aktörer	9
5.1 Rådgivning från privat sektor	9
5.1 Rådgivning från regional nivå	9
5.2 Stöttning från offentlig sektor	9
6. Slutsatser	10
6.1 Förslag på utvecklingsinsatser för blivande naturturismaktörer	10
6.2 Förslag på utvecklingsinsatser för befintliga naturturismaktörer	11
6.3 Förslag på utvecklingsinsatser för rådgivande och stödjande aktörer	11
7. Referenser	12
Muntliga och opublicerade källor	12

1. Inledning

Detta underlag är en förstudie till en behovsanalys av naturturismutbildningar i Sverige, som har initierats och ska genomföras av arbetsgruppen *Naturturism* inom Landsbyggsnätverket. Det utgör en beskrivning och analys av de kompetensbehov som finns för naturturismaktörer¹ i Sverige, baserat på tidigare kartläggningar i ämnet och kompletterande intervjuer med berörda målgrupper. Behovsanalysen uppkom med bakgrund av att naturturismen har stor potential för nationell tillväxt. Det har dock vissa hinder att växa i nuläget, eftersom många naturturismföretag är små enmansföretag som har problem med lönsamhet. Arbetsgruppen Naturturism har identifierat ett behov av att lyfta dessa mindre företag genom insatser av kompetensutveckling och utveckling av utbildningar. Därför initierades behovsanalysen i syfte att identifiera behoven av kompetens och utveckling av utbildningar, samt utbud av naturturismutbildningar. Jag genomförde förstudien till behovsanalysen inom min praktik på Landsbyggsnätverket under maj månad. Under mitt arbete blev jag främst handledd av Per Sonnvik från Centrum för Naturvägledning (CNV) och Beata Allen vid Landsbyggsnätverket. Även Eva Sandberg, CNV, och Therese Lindberg från Tillväxtverket, vägledde mig vid flera tillfällen.

Studien baseras på en identifikation av kompetensbehoven och utbudet av utbildningar inom de tre målgrupperna; 1. *Befintliga naturturismaktörer*, som naturturismföretagare eller naturvägledare i offentlig sektor, 2. *Blivande naturturismaktörer*, som studenter samt 3. *Rådgivare/stödjande aktörer*. Hänvisning till utbud av naturturismutbildningar kommer även att ske löpande i texten.

Enligt Landsbyggsnätverkets hemsida är naturturism ”turism med inriktning mot naturupplevelser” (Landsbyggsnätverket, 2016). I denna förstudie används Visit Swedens föreslagna definition: ”Naturturism är förflyttad konsumtion i form av aktiviteter, boende, måltider och andra turismtjänster där själva naturupplevelsen är i centrum”.

Det är inte helt klart vad som innefattar en naturturismutbildning. I hänvisning till utbudet av naturturismutbildningar, har jag i samråd med Per Sonnvik och Beata Allen valt att omfatta ämnen som har koppling till naturturism, som friluftsliv, naturguidning, naturvägledning, naturpedagogik samt mathantering eller måltidsekologi.

2. Bakgrund

I den nationella strategin för svensk besöksnäring förutspås att besöksnäringen kommer bli Sveriges nya basnäring år 2020, med en fördubblad omsättning på 500 miljarder kronor (Svensk Turism AB, 2010). Den största andelen av turisterna beräknas vara internationella, med tanke på det utökande resandet världen över. Visit Sweden ser att naturintresset bland Sverigeresenärer högt och nio av tio i Visit Swedens målgrupp anger att de vill uppleva naturen på sin Sverigeresa². Sverige är även rikt på naturresurser som skog, åkermarker, fjäll och vattendrag, vilket visar på en stor potential för naturturismen.

- Som tidigare nämnts, finns det i nuläget vissa hinder för framgångsrikt utvecklad naturturism nationellt, då många naturturismföretagare inte är särskilt stora och har problem med lönsamhet. I ETOUR:s kartläggning av naturturism i Sverige (Fredman; Margaryan, 2014) var det enbart 37 % av 648 tillfrågade naturturismföretag som betraktade sig som tillväxtföretag. Vidare visar dito att hälften var registrerade som enskild firma, vilket belyser på en stor andel

¹ Med naturturismaktör menar vi både kommersiell, ideell och offentlig aktör inom naturturismområdet.

² <http://corporate.visitsweden.com/vart-uppdrag/vara-prioriteringar/506-2/>

är enmansföretag. Anledningen till att många naturturismföretag är små och inte lönsamma, kan bero på att branschen nyligen har betraktats som en kommersiell verksamhet (ibid). Ytterligare en orsak kan utläsas ur motiven till att påbörja en naturturismverksamhet, som redovisas i samma forskningsrapport. De fyra viktigaste motiven var att erbjuda häftiga naturupplevelser (72,1%), att ha ett intressant jobb (52,8%) och att utnyttja de lokala resurserna (52,6%) samt att bidra till hållbar utveckling (49,8 %). Att ha en säker och stabil inkomst och ekonomisk tillväxt fanns bland de lägre prioriterade motiven. Detta kan ses som ett problem eftersom det inte alltid utgör tillräcklig försörjning för naturturismföretagarna. Det kan även ha sämre förmåga att växa för att kunna ta emot den ökande andelen besökare. Denna statistik kan ha ändrats till viss del sedan 2014. (ibid)

-
- Det finns också behov av att uppmärksamma kunskapen om naturturism som en viktig del i en destination där naturturistföretagen samspelar med andra aktörer. Det handlar om transporter, handel, boende, mat och kultur som kompletterar naturupplevelsen och skapar en helhetsupplevelse för besökaren.

2.2 Egna kommentar till förstudien

Detta underlag är ett resultat av kartläggning av tidigare rapporter inom området kompetensbehov för naturturismaktörer och utbildningar inom naturturism. Det bör noteras att tidigare kartläggningar inom gällande område är ganska bristfälliga. De flesta rapporter behandlar kompetens- och utbildningsfrågan för besöksnäringen generellt och inte naturturism specifikt, vilket gjort undersökningen till en utmaning. Det finns inte heller någon komplett kartläggning av naturturismutbildningar från tidigare. Antingen finns det översikt av utbildningar inom turism, friluftsliv eller naturvägledning. Alla ämnena går in på naturturism men är inte specifikt för naturturism som turism med fokus på upplevelser i naturen.

Det bör även noteras att naturturism och turism generellt inte alltid går att särskilja, utan har många liknande beröringspunkter som värdskap, marknadsföring, bokningssystem, service, försäljning, affärsmässighet och att erbjuda upplevelser. Där finns alltså liknande turistisk kompetens som behövs. Skillnaden är att naturturismaktörer behöver specialkompetens om natur, vistelse i naturområden och upplevelseproduktion och kommunikation om och i natur, såsom naturvägledning, naturpedagogik och friluftsliv. Därför har denna undersökning inkluderat kompetensbehov både för naturturismaktörer specifikt och turistföretag generellt.

I följande stycke redogör jag för det centrala temat i förstudien; nämligen kompetens- och utbildningsbehov för naturturismaktörer och utbud av naturturismutbildningar. Jag har valt att inte dela upp utbud och efterfrågan av naturturismutbildningar, eftersom det här är en analys av tidigare kartläggningar vilket gör det svårt att dela upp dem då de flyter in i varandra i resonemangen.

3. Blivande naturturismaktörer

3.1 Utbud av naturturismutbildningar – osäkerhet kring vad som ingår

Det finns utbildningar för blivande naturturismaktörer på flera formella utbildningsnivåer: gymnasiet, folkhögskola, yrkeshögskolor och universitet. Utbildningarna finns även som mindre formella utbildningar och fortbildningar för t ex företagare. Tillväxtverkets kartläggning av utbildningar kopplade till turism

innehåller en översikt av utbildningar på alla nivåer. Tillväxtverket har även gjort en fördjupning kopplat till naturturism.

Jag efterfrågar även en kartläggning av utbudet av utbildningar med ämnen såsom naturvägledning (interpretation), friluftsliv, naturpedagogik och kommunikativa färdigheter. Dessa ämnen tillhör den specialkompetensen som särskiljer naturturism från annan turism. Det behövs även en samsyn kring vad som ska klassas som naturturismutbildning. Dessa ämnen är förvisso fristående ämnen och behöver inte klassas som naturturism i sig, men de kan vara viktiga utbildningar för kompetensutveckling inom naturturism. En mer genomgående kartläggning av dessa utbildningar kan hittas i Naturvårdsverkets enkät om kvalificerade utbildningar inom friluftsliv (2015) och utbildningar kopplade till naturvägledning finns på CNVs hemsida. Översikt av guideutbildningar finns vid sökning på www.allastudier.se och en äldre kartläggning finns i Turistdelegationens studie ”Guideutbildningar i Sverige 2004, lokal-, natur och kulturguider”.

3.2 Lågt söktryck till utbildningar inom naturturism på universitet och folkhögskolor

Naturvårdsverkets nationella enkät om kvalificerade utbildningar inom friluftsliv (2015), visar på utbud, analys och hinder för utbildningar inom friluftsliv åren 2012-2015. Däribland finns flera utbildningar inom naturturism. Den tydligaste slutsatsen att universitet och folkhögskolor kämpar med lågt söktryck. Det i sin tur leder till att program och kurser inom bl a naturturism på universitet läggs ned. Detta kan visa på olika orsaker: att man inte möter de behov som studenterna söker, att utbildningen är irrelevant eller avlägset lokaliserad samt att kurser är överproducerade och måste läggas ned. En egen reflektion är att det kanske inte finns tydliga karriärvägar för studenterna eller osäkerhet om efterfrågan av jobb inom friluftsliv och naturturism. Kortare fristående kurser eller kurser utan koppling till forskning är de första som läggs ned, ex utomhuspedagogik. Det här sker trots att branschen verkar ha ett stort intresse av YH-utbildade inom just naturturism. Från Lapplands och Älvdalens lärcentra får 100 procent av den sistnämndas studenter arbete efter examen.

3.3 Behov av nya forskningsundersökningar

Fredman och Margaryan (2014) efterfrågar ny forskning om naturturism kopplat till hållbar naturresursanvändning. De forskningsteman som föreslås är värdeskapande/mervärden av naturturism, länka naturturism till andra former av naturresursanvändning och förbättrad förståelse för att utveckla mer hållbar naturturism i samhället.

3.4 Har skett viss professionalisering av naturguidning

Turistdelegationens studie ”Guideutbildningar i Sverige 2004, lokal-, natur och kulturguider” (2005) visar på utbudet av utbildningar för guider, däribland naturguider. De ges främst ifrån folkhögskolor. Den viktigaste slutsatsen att det finns kvantitet av utbildningar av guider – men inte alltid hög kvalitet, t ex saknas certifiering och auktorisation av naturguider är bristfällig. Se stycke 4.2 nedan om flera nyuppkomna auktorisationer och kvalitetssäkring av naturguidning. Goda exempel på certifiering och högre status av naturguider finns i t ex Frankrike och Österrike. I rapporten nämndes att professionaliseringen av guideutbildningar behöver öka, t ex med kvalitetssäkringssystem.

Sedan den här kartläggningen skrevs, har mycket hänt inom utvecklingen av utbildningar inom naturguidning i Sverige. År 2007 initierades CNV av SLU och Naturvårdsverket för att öka kunskapen, kvaliteten och professionaliseringen av naturvägledning som utbildning och i yrkeslivet. I CNV:s uppdrag från Naturvårdsverket fanns från början att centret skulle "stödja kvalitetssäkring av guideverksamhet". CNV beskriver sig som "Kompetensresurs, utvecklingsnav och mötesplats för alla som underlättar för människor att uppleva och utveckla sin känsla för och kunskap om naturen och kulturlandskapet." (CNV, 2016)

CNV har sedan uppstarten arbetat med fortbildning av yrkesverksamma naturvägledare bland annat inom naturumverksamheten. Det finns flera utbildningar i Sverige med anknytning till naturvägledning. Här är en översikt över dem: <http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-naturvagledning/naturvagledning/overblick-utbildning/>

CNV har i samarbete med andra utbildare utarbetat en nationell norm för utbildning av naturguider. Normen är resultatet av ett arbete som har pågått sedan 2010 och som genom åren har förankrats bland relevanta aktörer. Huvudman för normen är *Föreningen för nationell utbildningsnorm för naturguider*. Ett centralt tema för normen är att utbilda naturguiden inom naturvägledning, vilket innebär att underlätta för människor att uppleva och utveckla sin känsla för och kunskap om naturen och kulturlandskapet. Utöver den kommunikationsbaserade delen ingår det även i normen delar om Logistik, organisation och planeringsförmåga; Säkerhet: förebyggande och incidenthantering; samt Vårdskap, ledarkompetens och service. Normen erbjuder utbildningsanordnare möjligheten att få sin utbildning godkänd och därmed kvalitetssäkrad utifrån en beskrivning vad naturguideutbildning minst bör innehålla. De som godkänd genomgår en sådan utbildning har möjlighet att erhålla ett diplom. Arbetet som har lett till utbildningsnormen har tagits fram med avstamp i det internationella projektet Northern Environment for Sustainable Tourism (NEST) (CNV, 2016). Arbetet med att ta fram normen har även inspirerats av samt synkroniserats med Fjälledarnormen, som är en norm för utbildningar om fjällsäkerhet. Inga utbildningar är godkända än enligt normen för naturguider. Arbete med att implementera normen i praktiken och utveckla den för utbildningar för naturguider är ytterligare en väg framåt för att öka kvalificeringen och professionaliseringen av naturguider.

Den europeiska organisationen för interpretation och naturvägledning *Interpret Europe* har tagit fram en europeisk utbildning inom guidning. Den som genomgår utbildningen blir enligt organisationen certifierad guide (Certified Interpretive Guide). Det finns även en *Guide trainer course*, som är till för att utbilda tränare som kan lära upp andra guider. Information om deras utbildningar finns här: <http://www.interpret-europe.net/top/training.html>

3.5 Guideutbildningarnas form och innehåll behöver utvecklas

Turistdelegationens rapport "Guideutbildningar i Sverige 2004, lokal- natur- och kulturguider" (2005), visar på att det inte finns en tydlig utbildningstrappa för guider, alltså en utbildningsnivå meriterar inte till nästa. En kvalitetsökning kan ske genom att guideutbildningarnas innehåll på samma nivå inte varierar nivåmässigt. Inom en nivå blir det då tydligare vad som meriterar till nästa nivå.

CNV deltar i ett europeiskt projekt som kallas för *InHerit*³. Projektet handlar om att på europeisk nivå tydliggöra vilken kompetens som behövs för verksamma naturvägledare och utifrån det underlätta för olika aktörer att ta fram passande fortbildningar. Det har tagits fram en beskrivning av vilken kompetens som behövs inom olika områden. Inom varje kompetensområde har man även synliggjort lika kompetensnivåer, baserat på det europeiska ramverket European Qualification Framework. Denna

³ http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-naturvagledning/naturvagledare/cnv_inherit/

kompetensbeskrivning kan användas för både lättare jämföra utbildningsinnehåll och för att planera framtida utbildningar. Se kompetensbeskrivningen på länken: <http://www.interpretingheritage.eu/sites/default/files/del2.1-key-competence-development-for-heritage-interpretation-staff.pdf>. Den innehåller management och marknadsföring, men saknar andra turistiska ämnen.

I ovan nämnda rapport från 2005 efterfrågar kvalitetssäkringssystemet ”Naturens Bästa” en enkel och komplett överblick av utbudet av guideutbildningar. Ett annat problem som nämns i rapporten är att flera utbildningar med inriktning natur- och kulturguide som utvecklas på högskolenivå aldrig har startats. Vidare efterforskning behövs om förändring har skett i guideutbildningarnas form och utbud eller återväxt.

Enligt samma rapport ovan är guidekunskap splittrat i vad det ska innehålla - vissa aktörer, som Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet betonar kunskapsöverföring och naturvägledning medan företagen, som Äventyrsresor, betonar försäljning. Borde eventuellt inkludera båda inriktningarna då guider ofta bli egenföretagare. Guidekunskap ska också innehålla hur försäljning påverkas av service, enligt branschföretag. Möjligen har guidekunskap börjat inkludera affärsmässighet mer sedan rapporten skrevs, men det kräver vidare undersökning av varje enskild guideutbildning.

4. Befintliga naturturismaktörer

4.1 Fortbildning och kvalitetssäkring av naturguider och naturturismföretag

I Turistdelegationens kartläggning av guideutbildningar 2005 betonas kompetensutveckling av redan yrkesverksamma guider. I rapporten ges även förslag på att ett informationsinriktat branschinstitut kan arbeta med detta. Naturvårdsverket anser att behov finns för redan yrkesverksamma inom naturumverksamhet med fokus på kommunikation, så som planering, metoder och utvärdering. Sedan rapporten skrevs har denna önskan uppfyllts, då CNV grundades för att kunna utforma och stötta just denna typ av utbildningar. De har också erbjudit denna typ av fortbildning med visst fokus på verksamma inom den statliga naturvården och naturumverksamheten. Se utbud och beskrivning på CNV:s webbsida.

Karin Brolin (2016), naturinformatör på Länsstyrelsen i Gävleborg, menar att det finns behov av mer fortbildning av naturguider med fokus på guideteknik och pedagogik, t ex kortare utbildningar under några dagar.

Swedish Standard Institute (SIS) erbjuder en standarder för turistguider som branschorganisationer kan använda för att kvalificera guider, däribland med inriktning mot naturturism. Dessa kvalitetsstandarder går i enlighet med europeiska smått, då SIS representerar Sverige i den europeiska standardiseringsorganisationen CEN.

Visita har tagit fram en nationell guideauktorisering tillsammans med Sveguide. För att skydda guidetiteln som yrke har de skapat en guidevalidering av de grundläggande kunskaper och färdigheter som krävs för guidning, vilket ger ett auktorisationsintyg (Jaconelli, 2015). Bergsguideorganisationen auktoriserar bergsguider, men annars är det bristfälligt med annan auktorisering av naturguider i Sverige. Enligt Per Sonnvik (2016) finns det i Sverige inte något auktoriseringssystem av verksamma naturguider och deras befintliga kompetens, vilket dock efterfrågas av flera naturguider.

Naturturismföretag kan öka sin professionalisering genom att t ex kvalitetssäkra sina arrangemang genom Ekoturismföreningens kvalitetssäkring kallad för Naturens Bästa.

4.2 Fortbildning av turistföretag både generellt och inom naturturism

4.2.1 Vårdskap

”Det framtida innovativa vårdskapet” är ett regionalt utvecklingsprojekt för kommuner och aktörer inom besöksnäringen i Skåne, som handlar om kompetensutveckling och kompetensförsörjning av besöksnäringen. Rambölls förstudie (2016) om projektet beskrev att vårdskap sågs som ett gemensamt kompetensbehov vid workshops och intervjuer med olika företag inom besöksnäringen. I förstudien definieras vårdskap som en bredare färdighet inom service och bemötande, med en vidare social kontakt med besökaren. Företagarna efterfrågade certifiering av vårdskap, där ett föredöme kan vara Visitas auktorisering av guider som innehåller vårdskap.

Vidare framställs en efterfrågan av kompetens inom vårdskap i Tillväxtverkets kartläggning *Utveckling av hållbara destinationer* (2015). Där identifieras problem, processer och kompetens som behövs för att göra turismdestinationer hållbara och konkurrenskraftiga. Åre är ett exempel på en destination som särskilt erbjuder naturturism. Hjerpe och Syssner (2015) betonar vikten av att konsekvent bemöta besökaren professionellt för att få en kvalitativ upplevelse och skapa destinationsutveckling. Det finns flera destinationer som har uppfört vårdskapsutbildningar, exempelvis Åre och Kiruna, som fortbildning av företagare. Ett exempel på vårdskapsutbildningar är Vårdskapet AB som företaget Xepctum utvecklat särskilt åt Åre. Ett gott vårdskap inkluderar service, bemötande och bidrar till att marknadsföra destinationens varumärke.

4.2.2 Affärsmässighet

Exitmodellen är en organisationsstruktur av företag och det offentliga där företagen har ansvar för affärerna och det offentliga stödjer. Målet med exitmodell är att öka antalet internationella besökare på ett långsiktigt sätt. Modellen har använts av utvecklingsprojektet ”Nu kör vi!” för besöksnäringen i Gävleborg, utarbetad av Region Gävleborg. Projektet är ett gott exempel⁴ på hur turismföretagare blivit mer konkurrenskraftiga. Deras turismstrategi baserades på samverkan, marknadsföring och digital tillgänglighet, utveckling och paketering av produkter och entreprenörsstöd till kapital och kunskap. Deras kompetenshöjning av företagare fokuserade på utbildningar, workshops, seminarier, rådgivning och nätverksträffar om ökad kunskap om den turistiska affären. Därtill gjorde företagarna en TourQuality utbildning, vilket är ett grundläggande program för kvalitetssäkring av turistisk upplevelse; boende, mat, resor och service.

Kontigos utvärdering av ”Nu kör vi!” betonade att det finns fortsatt behov av kompetensutveckling av livsstilsföretag och de större företagen inom turism, det är dock inte särskilt inriktat mot naturturism. Kontigo efterfrågar en tydligare koppling till affärsmässighet, så att besöksnäringen professionaliseras för att få status i jämförelse med andra näringar. Även mer kompetens om besöksnäringens villkor och behov behövs.

⁴ Författaren av denna förstudie har inte granskat andra liknande projekt. Andra liknande projekt är besöksnäringcollege i Dalarna, Kurbits och utbildningar hos Swedish Lapland.

5. Rådgivare och andra stödande aktörer

Utbud och efterfrågan av rådgivning inom naturturism har lyst med sin frånvaro i tidigare kartläggningar. Därför baserar jag detta stycke på muntliga källor och telefonintervjuer. Det finns tecken på brister av rådgivare inom specifikt naturturism, mest finns generellt inom affärsrådgivning. Jag efterfrågar en vidare kartläggning av befintliga rådgivare inom naturturism och vilket kompetensbehov som finns där.

5.1 Rådgivning från privat sektor

Per Jiborn på Ekoturismföreningen gav exempel på företag som arbetat med rådgivning inom naturturism. Marcus Eld på *WildSweden* och Per Jobs vid *FishYourDream* är mycket duktiga på att pussla ihop säsonger och skapa stordriftsfördelar. De är tydligt affärsmässiga, men är undantag bland naturturismföretag, menade Per Jiborn. Det finns även mer allmänna företagsrådgivare, som LRF och Hushållningssällskapet. I norra Sverige är Hushållningssällskapet skickliga på rådgivning inom turism. Enligt Per Jiborn behöver rådgivare ha den specifika kompetensen inom besöksnäringen för att skraddarsy den typen av affärsmässighet och att driva företag.

5.2 Rådgivning från regional nivå

Annika Fredriksson (2016-05-25), före detta kommunikationsstrateg på Swedish Lappland Visitors Board, är en stödande aktör för besöksnäringen i Lapplands region. Hon menar att de redan har en heltäckande kompetens för att utveckla turismnäringen i Lappland, där merparten är naturturismföretagare. De har bl a utvecklat ett affärsutvecklingsprogram kallat för Arctic Spirit in Swedish Lappland, som fokuserar på kompetensutveckling av turismföretag i Lappland inriktat mot att möta internationella kunder. Programmet initierades för ett halvår sedan, där 250 företagare deltog och uppskattade programmet. De kan ännu inte riktigt se utvecklingseffekterna av det.

Johan Engström, affärsutvecklare inom Outdoor vid Västsvenska Turistrådet, är en annan rådgivare från den regionala nivån. Han framhävde att hållbarhetsfrågan genomsyrar hela deras verksamhet, så även i rådgivningen. På makroplanet deltar de i arbetsgruppen för en hållbar kommunikationsplan för naturturism, som VisitSweden arrangerar. Vidare arbetar han efter Västsvenska Turistrådets styrdokument, som heter Sverige-Norden-Världen (Turistrådet Västsverige, 2015). Det är ett kvalitetssäkringsverktyg och företagskategorisering som ska vägleda företag mot att bli mer exportmogna. Där föreslås olika certifieringar som företagen i besöksnäringen kan genomgå. Dessa styrdokument koncentrerar de till företagsrådgivning inom hållbarhet, kompetens, kvalitet och säkerhet. Johan menade att en internationell nivå på kompetens och utbildning är viktigt att kunna förmedla till företag. På Västsvenska turistrådet föreslår de internationella utbildningar och certifieringar inom affärsmannaskap, värdskap och hållbarhet, som företagen kan genomgå. Johan menade att de utländska turisterna känner sig tryggare om de känner igen certifieringen som företaget har. Specialkompetens inom den turistiska upplevelsen behövs också, exempelvis om natur- eller kulturområdet.

5.3 Stöttning från offentlig sektor

Länsstyrelsen i Örebro erbjuder ett visst stöd för naturturismföretag. De har tagit fram material och en webbsida, där man erbjuder förenklingar av föreskrifter och hänvisningar till specifika områden och reservat där det är möjligt att bedriva naturturism. Johan Wretenberg (2016) menar att de inte har ett

vidare behov av kompetenshöjning för att stötta naturturismföretag, eftersom de är en myndighet som inte specifikt jobbar för det.

CNV är även en stödjande funktion för naturturismaktörer, som erbjuder kurser och utbildningsmaterial för naturvägledning och guidning.

Ett gott exempel på en kommun som jobbar med stöttning till naturturismföretagare är Örnsköldsviks kommun. De har tagit fram en broschyr för handledning i naturturismföretagande tillsammans med Länsstyrelse Västernorrland och Höga Kusten Turism. Örnsköldsviks kommun arbetar aktivt med friluftsliv och naturturism, de har bl a Natur- och Friluftsråd, som samarbete med kommunen och aktörer inom dess gränser som har koppling till natur, kultur och friluftsliv. Det fungerar som ett informations- diskussionsforum för utvecklings- och samverkansfrågor. Läs mer om kommunens arbete på Örnsköldsviks hemsida: <http://www.ornskoldsvik.se/upplevaochgora.4.26bb9ebc136a49ac616809.html>

6. Slutsatser

6.1 Förslag på utvecklingsinsatser för blivande naturturismaktörer

- Krävs en definition eller samsyn kring vad som ska ingå i en naturturismutbildning, samt vilka utbildningar som kan kopplas till naturturism..
- Nästa steg är att det krävs en genomgående kartläggning av naturturismutbildningar och de utbildningar som kopplas till det. Det är nödvändigt att även genomskåda innehållet av turismutbildningar, för att se om naturturism ingår. Titlarna säger inte allt om utbildningarna.
- Studenters intresse för naturturismutbildningar är begränsat. För att vända den trenden kan man behöva göra utbildningarna mer attraktiva genom att möta studenternas behov och visa på tydligare karriärvägar. Vissa utbildningar som inte lockar för att de är avlägset lokaliserade, kan man göra mer tillgängliga genom att erbjuda utbildningar eller kurser på distans.
- Det behövs ökad implementering av kvalitetssäkrade utbildningar i naturguidning. I nuläget finns det en nationell utbildningsnorm för naturguidning som tagits fram av CNV. Det finns många utbildningar inom naturguidning, och genom att godkänna utbildningarna ökas kvalitetssäkringen av naturguider. Det finns europeiska utbildningar inom guidning som certifierar guider, vilket, beroende på innehåll och kvalitet i den, kan ge en högre kvalitetssäkring. Utbildningssektorn skulle kunna utöka samverkan med dessa europeiska utbildningssamordnare och marknadsföra dessa utbildningar.
- Det behövs även en mer fullständig utbildningstrappa för naturturismutbildningar i Sverige, så att en utbildningsnivå meriterar till nästa. Ett eget förslag är att man skulle kunna tillgodogöra sig kurser i längre utbildningar, t ex naturvägledning eller friluftsliv i en turismutbildning eller vice versa.
- Innehållet i naturturismutbildningar behöver även innehålla affärsmässighet och entreprenörskap. Oftast saknas turistiska och affärsmässiga ämnen inom utbildningar i friluftsliv och naturguidning. Dessa ämnen behöver läggas till inom utbildningar i naturturism för att förbereda studenterna att kunna bli konkurrenskraftiga företagare – inte minst för den egna försörjningen.

- Jag föreslår även att man tar aktuella trender och framtidsscenarier i beaktande vid utveckling av utbildningar i naturturism, som t ex hållbarhet, destinationsutveckling, internationalisering och digitalisering.

6.2 Förslag på utvecklingsinsatser för befintliga naturturismaktörer

- Befintliga naturturismaktörer behöver fortbildas inom ämnen i turism; som värdskap och affärsmässighet. Detta för att kunna bli mer konkurrenskraftiga och öka kvalitén på den turistiska upplevelsen.
- Fler befintliga naturturismföretagare, som naturguider, behöver bli kvalitetssäkrade (ex auktoriserade) för att bli mer konkurrenskraftiga internationellt. Här kan en lista över alla kvalitetssäkringar i Sverige och Europa, som certifieringar och auktoriseringar, vara nödvändig för att ge en överblick.
- Det finns knappt någon auktorisering eller certifiering av naturguidning i Sverige. Det erbjuds däremot i andra europeiska länder, vilket gör att vår konkurrenskraft inom naturturism minskar i jämförelse med dem. En möjlig insats vore om branschorganisationer, som Visita, kunde ta fram en auktorisation av naturguider, som en påbyggnad på deras befintliga auktorisering av turistguider.

6.3 Förslag på utvecklingsinsatser för rådgivande och stödjande aktörer

- Finns tecken på brist av rådgivare inom naturturism, men jag efterfrågar en kartläggning av utbudet av rådgivare inom naturvägledning. Detta är relevant för att kunna hänvisa naturturismaktörer till de som kan stötta dem. Det verkar även behövas mer fortbildning av rådgivare inom specifikt naturturism. Den kompetens som belystes av de rådgivare jag talade med, var hållbarhet, internationalisering, affärsmässighet, värdskap och säkerhet. Även här behöver man göra en mer genomgående undersökning av kompetensbehovet för rådgivande aktörer.
- Ett eget förslag är att även kunna erbjuda en lista över både nationella och internationella kvalitetssäkringssystem som naturturismaktörer kan genomgå, t ex normering, certifiering eller auktorisation.

7. Referenser

- Centrum för naturväglednings webbsida. *Om CNV*. Tillgänglig:
<<http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-naturvagledning/om-cnv/>>(2016-05-20)
- Centrum för naturväglednings webbsida. *Nationell norm för utbildning av naturguider*. Tillgänglig:
<<http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-naturvagledning/naturvagledning/verktyg/guidning/norm-for-utbildning-av-naturguider>>(2016-05-20)
- Hjerpe, Mattias; Syssner, Josefina. 2015. *Utveckling av hållbara destinationer*. Tillväxtverket: Rapport 0184
- Jaconelli, Attilio. 2015. Visitas webbsida. *Guider-sveguide*. Tillgänglig:
<<http://www.visita.se/medlemskap/medlemsgrupper/sveguide/>>(2016-05-20)
- Kontigo AB. 2016. *Nationell kartläggning av utbildningar kopplade till turism*. Arbetsmaterial: Stockholm (2016-05-18)
- Landsbyggsnätverkets webbsida, tillgänglig:
<<http://landsbyggsnätverket.se/vadarlandsbyggsnätverket/verksamhetsomraden/naturturism.4.153525ec1520bcbe858722a.html>>(2016-05-20)
- Ramböll. 2016. *Besöksnäringens framtida behov. Förstudie*. Stockholm
- Region Gävleborg. 2014. Slutrapport. *Nu kör vi! – utvecklingsprojekt för besöksnäringen i Gävleborg*.
- Sandberg, Eva. Centrum för naturvägledning. 2015. *Nationell enkät om kvalificerade utbildningar inom friluftsliv*. Naturvårdsverket: Rapport 6701
- Svensk Turism AB. *Nationell strategi för svensk besöksnäring – hållbar tillväxt för företag och destinationer*. Tillgänglig: <http://www.strategi2020.se/upload_dokument/SHR_Strategidokument.pdf>(2016-05-26)
- Turistdelegationen. 2005. *Guidentbildningar i Sverige 2004, lokal-, natur och kulturguider*.
- Turistrådet Västsverige. 2015. *Sverige – Norden – Världen*. Tillgänglig: <<http://old.vastsverige.com/Documents/vastsvenska-turistradet/Sverige%20Norden%20Va%cc%88rlden%202016.pdf>>(2016-05-26)
- Åstedt, Erik; Almerud, Moa, Zupanc, Isabelle. 2014. *Följeforskning i projektet Nu kör vi: Slutrapport*. Kontigo AB: Stockholm

Muntliga och opublicerade källor

- Per Sonnvik, Centrum för naturvägledning, SLU, telefonsamtal, 2016-05-13
- Per Jiborn, Ekoturismföreningen, telefonintervju, 2016-05-12
- Annika Fredriksson, Swedish Lappland Visitors Board, telefonintervju, 2016-05-25
- Johan Wretenberg, Länsstyrelsen Örebro, telefonintervju, 2016-05-26
- Johan Engström, Västsvenska Turistrådet, telefonintervju, 2016-05-26
- Karin Brolin, Länsstyrelsen Gävleborg, mailkonversation, 2016
- Berit Löfgren, Region Gävleborg, mailkonversation, 2016

